

Бердянський державний педагогічний університет
Факультет дошкільної, спеціальної та соціальної освіти
Кафедра прикладної психології та логопедії

Кваліфікаційна робота

на тему «ІГРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ЗВ'ЯЗНОГО
МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИТКОМ МОВЛЕННЯ»

Виконала: здобувач II рівня вищої освіти,
групи **м27СО-з**
Спеціальності
016 Спеціальна освіта
Освітньо-професійної програми
Спеціальна освіта
Спеціалізації 016.01.Логопедія.
Ганна КІТАЄВА

Науковий керівник: ст.викладач кафедри
прикладної психології та логопедії
Аліна СИНИЦЯ

Рецензент: канд. пед. н., доцент кафедри
прикладної психології та логопедії
Олена РЕВУЦЬКА

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У РОБОТІ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИНЕННЯМ МОВЛЕННЯ	7
1.1 Особливості розвитку зв'язного мовлення в нормі та при загальному недорозвиненні мовлення у дітей дошкільного віку.....	7
1.2 Особливості розвитку дитини дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення	14
1.3 Ігрові технології у логопедичній роботі з дітьми дошкільного із загальним недорозвиненням мовлення	18
Висновки до першого розділу	24
РОЗДІЛ II. РОЗВИТК ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИНЕННЯМ МОВЛЕННЯ ЗА ДОПОМОГОЮ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ.....	27
2.1 Визначення рівня розвитку зв'язного мовлення у дітей дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення.....	27
2.2 Система ігрових технологій для розвитку зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення.....	33
Висновки до другого розділу.....	40
ВИСНОВКИ.....	42
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	44
ДОДАТКИ.....	48

ВСТУП

Питання розвитку зв'язного мовлення дітей дошкільного віку привертає увагу дослідників різних поколінь, зокрема розвиток зв'язного мовлення у дітей дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовленням (далі – ЗНМ). У період дошкільного дитинства відбувається становлення та розвиток зв'язного мовлення в силу особливої чутливості до мовленнєвих явищ, інтересу до осмислення мовленнєвого досвіду, спілкування.

Згідно нормативно-правовим документам, а саме Закону України «Про дошкільну освіту», «Базовий компонент дошкільної освіти», «Концепція стандарту спеціальної освіти дітей дошкільного віку з порушенням мовленнєвого розвитку» наголошують на обов'язковій логопедичній допомозі дітям із ЗНМ.

Діти з загальним недорозвиненням мовлення – це особлива категорія дітей з відхиленнями у розвитку, у яких збережений слух і інтелект, але є значні порушення мовлення, що впливають на формування інших сторін психіки. Особливостям розвитку зв'язного мовлення дітей дошкільного віку з порушеннями мовленнєвого розвитку, присвячені роботи вітчизняних науковців (Б.Гриншпун, Т.Волосовец, І. Зиміна, Г. Жаренкова, Н. Жукова, Р. Левіна, Е. Мастюкова, С. Міронова, Є. Соботович, В.Тарасун, В.Тищенко, Т. Філічева, Г. Чіркiна та ін.). Спонтанний мовленнєвий розвиток дітей з ЗНМ має уповільнений та своєрідний характер, через що окремі ланки мовленнєвої системи довгий час залишаються несформованими (Л. Виготський, А. Лурія, Л. Халілова та ін.).

Психолого-педагогічна характеристика дітей із ЗНМ представлена в працях Т. Філічевої, Г. Чиркіної, О. Грибової та ін. Як відомо зі спеціальної літератури, найбільш частими в структурі порушення у дітей з мовленнєвими патологіями є труднощі комунікації, негативні емоційні переживання при усвідомленні обмежень пов'язаних зі станом здоров'я (К.Лебединська, Е. Мастюкова, І. Левченко, Г. Грибанова та ін.). При загальному недорозвиненні мовлення спостерігаються різні складні мовленнєві розлади,

при яких у дітей порушено формування всіх компонентів мовленнєвої системи, що відносяться до звукової і смислової сторін.

Питаннями розвитку зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку займалися А. Бородіч, Т.Ладиженська, М.Лаврік, Ф.Сохіна, Т.Філічева та ін. Дослідники В.Глухів, М.Ілляшенко, О.Ушакова, Є.Смирнова та ін. вважають, що необхідна умова мовленнєвого розвитку та підготовки дітей до майбутнього шкільного навчання є формування усвідомленого, логічного, граматично правильного, послідовного мовлення у дітей старшого дошкільного віку.

Ігрові технології є складовою частиною педагогічних технологій, які можуть бути використанні під час організації лого-корекційного процесу. Проблема застосування ігрових технологій в освітньому процесі в педагогічній теорії і практиці не нова. Розробкою теорії гри, її методологічних основ, з'ясуванням її соціальної природи, значення для розвитку учня займалися Л. Виготський, А. Леонтьєв, Д. Ельконін та ін. Сьогодні ігрові технології викликають величезний інтерес. Ігрова форма піднесення матеріалу найбільше відповідає психологічним можливостям дітей дошкільного віку. Вправи, які презентують дітям під час гри, не втомлюють їх, не викликають негативних реакцій та відмови від виконання у разі невдачі. Ігрова форма допомагає тривалий час утримувати інтерес дитини, підвищує мотиваційну готовність дітей, підтримує позитивний емоційний настрій дитини.

Період дошкільного віку є одним із найбільш значимих періодів розвитку дитини взагалі, зокрема формування та розвитку мовлення. Провідним видом діяльності у цей період вчені-психологи та педагоги (Л.Виготський, О.Лурія, О.Корнєв, Є.Соботович та ін.) визначають ігрову діяльність. Спираючись на це ми можемо передбачити, що саме використання ігрових технологій у логопедичній роботі з дітьми дошкільного віку ЗНМ, матиме позитивний результат. Згідно вище зазначеного темою нашої роботи є: «Ігрові технології як засіб розвитку зв'язного мовлення у дітей із загальним недорозвиненням мовлення»

Об'єкт дослідження: ігрові технології у роботі з дітьми із загальним недорозвиненням мовлення.

Предмет дослідження: ігрові технології як засіб розвитку зв'язного мовлення у дітей дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення.

Метою дослідження є розробка та впровадження системи лого-корекційної роботи з розвитку зв'язного мовлення у дітей дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення засобами ігрових технологій.

Відповідно до теми, об'єкта, предмета та гіпотези дослідження нами було поставлено такі **завдання:**

1. Вивчити психолого-педагогічну літературу з проблеми розвитку зв'язного мовлення у дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення та застосування ігрових технологій у логопедичній роботі з ними.

2. Виявити особливості розвитку зв'язного мовлення у дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення.

3. Дослідити специфіку застосування ігрових технологій у логопедії.

4. Визначити умови використання ігрових технологій для розвитку зв'язного мовлення дітей дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення

Відповідно до поставлених завдань використані наступні методи дослідження: *теоретичні:* аналіз проблеми, порівняння, узагальнення і систематизація наукових джерел з філософії, психології, педагогіки, які дали змогу виділити теоретичні підходи до досліджуваної проблеми та визначити основні науково-теоретичні положення; *емпіричні:* спостереження, бесіди, які створили об'єктивні передумови отримання даних на широкому колі досліджуваних; педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний, контрольний), що дозволив здійснити цілеспрямований вплив на об'єкт дослідження, визначити і застосувати систему заходів, спрямовану на формування зв'язного мовлення у дітей із ЗНМ.

Теоретико-методологічна основа дослідження:

- концепції про вікові етапи, закономірності та умови мовленнєвого розвитку в онтогенезі та його значенні для розвитку зв'язного мовлення (А.Гвоздєв, Н.Жінкін, А.Леонтєв, Д.Ельконін);
- принципи загальної та спеціальної психології та педагогіки про єдність мовленнєвого та психічного розвитку, комплексний підхід до його вивчення (Б.Ананьєв, П.Блонський, Л.Виготський, А.Запорожець, О.Леонтєв, А.Лурія, С.Рубінштейн);
- вчення Р.Левіної про особливості розвитку зв'язного мовлення дітей з загальним недорозвиненням мовлення;
- положення про провідну роль діяльності та спілкування у розвитку особистості, теорії мовленнєвої діяльності, сформульовані у працях Л.Виготського, С.Рубінштейна;
- положення Н.Жукової про провідну роль гри у розвитку зв'язного мовлення дітей із порушеннями мовлення;

Дослідно-експериментальна база. Дослідження здійснювалося протягом 2022-2023 рр. на базі закладу дошкільної освіти м. Кривий Ріг, в ньому взяли участь 18 дітей.

Публікації:

Синиця А. Кітаєва Г. Роль ігрових технологій у розвитку зв'язного мовлення дітей дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення. Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку. Болгарія, м. Софія. с. 173-178

Структура роботи: вступ, два розділи, висновки, список використаних джерел.

РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У РОБОТІ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИНЕННЯМ МОВЛЕННЯ

Висновки до першого розділу

Структура зв'язного мовлення включає два рівні: 1) психологічний, тобто внутрішній план; 2) лінгвістичний, тобто зовнішній план. З вивчення онтогенезу зв'язного мовлення, для його успішного розвитку необхідні такі умови: збереження мислення, уваги, пам'яті, уяви; достатній розвиток мовленнєвої системи (лексичної, граматичної, фонетико-фонематичної); сприятливе мовленнєве оточення. Крім того у дошкільному віці формується та розвивається зв'язне мовлення: діти опановують різні типи зв'язних висловлювань (опис, оповідання, міркування) з опорою на наочний матеріал без опори на нього. Розвивається синтаксична структура дитячих оповідань, підвищується кількість складносурядних та складнопідрядних речень. Однак у більшості дітей ці вміння нестійкі, особливо яскраво це проявляється у дітей із порушенням мовлення, зокрема дітей із ЗНМ.

При цьому порушення зв'язного мовлення входить до загальної структури недорозвинення мови. Виходячи з проведених досліджень Р. Левіною, зв'язне мовлення доступне дітям з 3-м рівнем ЗНМ. Зокрема, такі діти мають значні труднощі при оволодінні як монологічним, так і діалогічним мовленням. Крім того виявляються порушення логічної послідовності, «застрягання» на другорядних деталях, пропуски головних подій, повторення окремих епізодів; користуються в основному простими малоінформативними реченнями при складанні оповідання на вільну тему; відзначаються труднощі при плануванні своїх висловлювань та доборі відповідних мовленнєвих засобів. Формування зв'язного мовлення у дошкільному віці є одним з головних завдань розвитку мови в цілому. Вивчивши особливості розвитку зв'язного мовлення у дітей дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення можна зробити висновок, що при побудові логопедичної роботи

необхідно враховувати їх індивідуальні особливості та рівень розвитку мовлення. Також необхідно здійснювати всебічний і комплексний розвиток зв'язного мовлення та пошук ефективних засобів його корекції.

Формування особистісної, емоційної, мотиваційної сфер у дітей із ЗНМ відбувається з особливостями та відхиленнями. У них сповільнено формуються сенсорні і рухові функції, оптико-просторові уявлення, низький рівень розвитку основних властивостей уваги.

Особливості особистісного розвитку дітей з порушеннями мовлення пов'язані з ускладненням можливостей вільного спілкування з оточуючими. Усвідомлення свого мовленнєвого порушення та фіксованість на мовленнєвому порушенні можуть призвести до зниження самооцінки дитини, почуття соціальної неповноцінності, негативних емоційних станів, тривожності, агресивності, страху мовлення тощо.

Труднощі і напруга під час спілкування відчуває кожна дитина із загальним недорозвиненням мовлення. Проявами напруження у дітей 2-4 років може бути прискорене дихання, уривчастість мовлення, тривалі паузи при виборі слів тощо.

Поняття «ігрові технології» у систематиці наукових понять включає досить велику групу методів і прийомів організації педагогічного процесу з використанням ігрових технологій.

Ігрові технології є складовою частиною педагогічних технологій. Проблема застосування ігрових технологій в освітньому процесі в педагогічній теорії і практиці не нова, зокрема в спеціальній освіті. В даний час ігрові технології викликають величезний інтерес у роботі з дітьми дошкільного віку, особливо з дітьми з мовленнєвими порушеннями. Ігрова форма піднесення матеріалу найбільше відповідає психологічним можливостям цієї категорії дітей із ЗНМ.

Згідно вище зазначеного вважаємо за потрібне здійснити дослідження стану розвитку зв'язного мовлення у дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ

та розробити систему заходів спрямованих на розвиток зв'язного мовлення таких дітей із застосуванням ігрових технологій.

РОЗДІЛ II. РОЗВИТК ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ЗНМ ЗА ДОПОМОГОЮ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Висновки до другого розділу

У другому розділі нами проведено діагностичне дослідження стану розвитку зв'язного мовлення у дітей дошкільного віку із ЗНМ III рівня та без мовленнєвого порушення. Головними критеріями за якими визначався рівень зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку стали вміння переказувати текст та складати розповідь. Здійснений емпіричний аналіз стану розвитку зв'язного мовлення у дітей з ЗНМ II рівня продемонстрував, що такі діти мають значні труднощі розвитку мовлення. Більшість дітей мали низький або середній рівень розвитку зв'язного мовлення. Крім того було обстеження мовлення дітей без мовленнєвих порушень результати якого були значно кращими, про те були такі діти які мали низький рівень розвитку зв'язного мовлення. Це свідчить про необхідність організації спеціальної коригуючої роботи з дітьми з ЗНМ III рівня, так і з дітьми загальної групи.

Аналіз сформованості зв'язного мовлення виявляє труднощі в оволодінні основними його видами: переказом, складанні розповідей з опорою на наочність, на заданий план тощо. У своїх самостійних розповідях діти лише перераховують зображені предмети, їх дії; увага у них привертається до другорядних деталей, випускаючи головне у змісті. При переказі виникають утруднення у відтворенні логічної послідовності дій.

У дітей з III рівнем ЗНМ на фоні розгорнутого мовлення відмічаються окремі відхилення у розвитку кожного із компонентів мовленнєвої системи. Прості речення в самостійних розповідях нерідко складаються з підмета, присудка, додатка, що пов'язано із недостатнім засвоєнням прикметників, числівників, прислівників, дієприслівників, прислівників. Часто у них спостерігаються одноманітність та неточність у вживанні узагальнювальних слів, відсутні відтінки значень, назви явищ природи, а також абстрактні

поняття. Структура складнопідрядних та складносурядних речень у ряді випадків виявляється спрощеною (Таня малювала будинок, а Мишко ліпив гриб). Недостатньо засвоєні розділові, протиставні сполучники. Розуміючи залежність між окремими подіями, діти не завжди правильно використовують форму складнопідрядних речень (Олівець зламався, як я багато малювала) (Л.Трофимова, Т.Філічева, Г.Чиркіна та ін.).

Згідно аналізу результатів дослідження, запропонована система ігор та вправ, яка на нашу думку сприятиме розвитку зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ та покращить рівень розвитку зв'язного мовлення дітей загальної групи. Окреслено методичні поради для розвитку зв'язного мовлення дітей із ЗНМ.

ВИСНОВКИ

Від стану розвитку мовлення дитини залежить її психічна і навчальна активність, адаптація до соціуму. В підготовці до шкільного навчання розвиток мовлення займає чільне місце. Своєчасна діагностика і корекція недорозвинення мовлення є актуальною проблемою. Правильне мовлення є запорукою розуміння усного та писемного мовлення, допомагає здобувати знання. Зв'язне мовлення є вищою формою мислиннневої діяльності, внаслідок якої відбувається розумовий розвиток дитини.

Мовленнєві порушення у дітей стають причиною того, що формування особистісної, емоційної, мотиваційної сфер відбувається з особливостями та відхиленнями. У них сповільнено формуються сенсорні і рухові функції, оптико-просторові уявлення, низький рівень розвитку основних властивостей уваги.

У дошкільному віці формується та розвивається зв'язне мовлення: діти опановують різні типи зв'язних висловлювань (опис, оповідання, міркування) з опорою на наочний матеріал без опори на нього. Розвивається синтаксична структура дитячих оповідань, підвищується кількість складносурядних та складнопідрядних речень. Однак у більшості дітей ці вміння нестійкі, особливо яскраво це проявляється у дітей із порушенням мови.

При цьому порушення зв'язного мовлення входить до загальної структури недорозвинення мови. Низка авторів рекомендують використовувати різноманітні ігри (режисерські, театралізовані, драматизації) у процесі оволодіння зв'язним мовленням, які дозволяють у більш короткий термін: познайомити з навколишнім світом через образи, фарби, звуки, а вміло поставлені питання змушують їх думати, аналізувати, робити висновки, узагальнення; активізувати словник дитини, удосконалювати звукову культуру її мови, її інтонаційний устрій; репліки ставлять дитину перед необхідністю ясно, чітко, зрозуміло висловлюватися; допомагає долати боязкість, невпевненість у собі, сором'язливість; долучає її до духовних

цінностей нашого народу; дозволяє формувати досвід соціальних навичок поведінки, більш усвідомлено ставитися до себе та оточуючих її людей.

Особливості особистісного розвитку дітей з ЗНМ пов'язані з ускладненням можливостей вільного спілкування з оточуючими. Труднощі і занепокоєння під час спілкування відчуває кожна дитина із загальним недорозвиненням мовлення. Проявами занепокоєння в дітей 2-4 років може бути прискорене дихання, уривчастість мовлення, тривалі паузи при виборі слів тощо.

Ігрові технології є складовою частиною педагогічних технологій. Проблема застосування ігрових технологій в освітньому процесі викликає величезний інтерес у роботі з дітьми дошкільного віку, особливо з дітьми з мовленнєвими порушеннями. Ігрова форма піднесення матеріалу найбільше відповідає психологічним можливостям цієї категорії дітей.

Вправи, які репрезентують дітям під час гри, не втомлюють їх, не викликають негативних реакцій та відмову від виконання у разі невдачі. Ігрові технології допомагають довго утримувати інтерес дитини, підвищують мотиваційну готовність дітей, підтримує позитивний емоційний настрій дитини. Методичні рекомендації, дозволяють логопеду організувати логопедичну роботу з розвитку зв'язного мовлення у дітей із ЗНМ набагато краще та досягти максимально можливого розвитку таких дітей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексеева М.М., Яшина В.І. Методика розвитку мовлення та навчання рідної мови дошкільнят К: Видавничий центр «Академія», 2010.400 с.
2. Бородіч А.М. Методика розвитку мовлення дітей К.: «Просвітництво», 2011.255с.
3. Воробйова В.К. Методика розвитку зв'язного мовлення у дітей з системним недорозвиненням мови: К: «Транзит книга», 2010. 158с.
4. Виготський Л. С. Мислення та мовлення. Збір. тв. в 6 т. К.: «Педагогіка», 2003. Т.2. 340 с.
5. Виготський Л.С. Питання дитячої психології. К., «Просвітництво»1997, 224с.
6. Виготський, Л.С. Основи дефектології. К., «Просвітництво», 2003. 656с.
7. Гавриш Н. В., Лопатіна Г.О. Пізнавальні діалоги з дошкільниками. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2009. № 2. С. 46-52.
8. Глухів В.П. Дослідження особливостей зв'язного мовлення старших дошкільнят із затримкою психічного розвитку та загальним недорозвиненням мови. *Логопедія*. 2005. С.13-24.
9. Глухів В. П. Формування зв'язного мовлення дітей дошкільного віку із загальним мовним недорозвиненням. К.: 2012, 144с.
- 10.Граборов А. Г. Основи олігофренопедагогіки. К: «Класика», 2005.
- 11.Жукова Н.С. Подолання загального недорозвинення мови у дошкільнят. Книжка для логопеда. К, 2013. 320 с.
- 12.Капишева Н.М. Складання оповідання по серії картинок з використанням картинно-символічного плану. *Логопедія*. 2004. № 2. 45с.
- 13.Катаєва А.А. Дидактичні ігри та вправи у навчанні дошкільнят з відхиленнями у розвитку. К.: 2011. 224 с.
- 14.Козлова С.А. Дошкільна педагогіка. К., 2001

15. Конопляста С.Ю. Синиця А.О. Сучасний стан логопедичного супроводу дітей раннього віку з церебральним паралічем та їх батьків як запоруки успішної соціалізації. *Науковий часопис НПУ ім. М.П.Драгоманова. Випуск 37. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія: Зб. наукових праць. К.: НПУ ім. М.П.Драгоманова, 2019. С.63-72.*
16. Ладиженська Т.А. Зв'язне мовлення. К: «Педагогіка», 1980. 272 с.
17. Ладиженська Т.А. Характеристика зв'язного мовлення дітей. К: «Педагогіка», 1980. 144 с.
18. Левіна Р.Є. Характеристика ЗНМ у дітей. К.: «Просвітництво», 2009. 159с.
19. Леонтьєв А.А. Основи психолінгвістики. К.;, 2003. 287 с.
20. Леушина АМ. Розвиток зв'язного мовлення у дошкільника. К.;, 2009. 560с.
21. Логопедія. Методична спадщина: Посібник для логопедів та студ. дефектол. фак. пед. вузів К.: 480 с.
22. Логопедія: Навч. для студ. дефектол. фак. пед. вищ. навч. закладів. За ред. С.М. Шаховській. К, 2002. 680 с.
23. Лурія А.Р. Мова і свідомість. Під ред. Є.Д.Хомський. К.: 2008. 336с.
24. Люблінська А. А. "Дитяча психологія" Навчальний посібник для студентів педагогічних ін-тів. К., «Освіта», 1971, 475с.
25. Медведєва Т.В. Координування роботи логопеда та вихователя щодо формування зв'язного мовлення дітей з III рівнем мовного розвитку. Дефектологія. 2002. № 3. С.84-92.
26. Мицик Г.М. Використання цифрових ігор у профілактиці порушення процесу читання у дітей старшого дошкільного віку. Інформаційні технології і засоби навчання, 87(1), 2022. 68–80. <https://doi.org/10.33407/itlt.v87i1.4638>
27. Немов Р.С, Психологія: Навч. Для студ. Вищ. Навч. Закладів: К: «Психологія освіти». 608с.

- 28.Новосьолова С.Л. Ігри, іграшки та ігрове обладнання для дошкільних навчальних закладів (анотований перелік). К., 1997.
- 29.Обухова Л.В. Вікова психологія К.;, 2012. 170 с.
- 30.Олена РЕВУЦЬКА Марина ПАРХОМЕНКО Формування у дітей дошкільного віку з недорозвиненням мовлення смислової організації зв'язного мовленнєвого висловлювання // Освіта. Інноватика. Практика : науковий журнал. Том 11, № 2 / Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка, редкол.: О. В. Семеніхіна (гол. ред.) [та ін.]. Суми : [СумДПУ ім. А. С. Макаренка], 2023. стор.40-49.
- 31.Подолання загального недорозвинення мовлення дошкільнят. Навчально-методичний посібник за заг.ред. Т.В. Волосівець. К, 2012. 256с.
- 32.Мовні ігри та вправи для дошкільнят за ред. О.С. Ушакова. К., 2011. 240с.
- 33.Ревуцька О.В., Пархоменко М.В., Малуєва Т.В., Ушакова Л.В. (2023). Сучасні логопедичні технології розвитку лексико-граматичних компонентів та зв'язного мовлення дітей // Proceedings of the VII International Scientific and Practical Conference : Formation of ideas about the position and role of science. Naples, Italy, 13–14 February. Pp. 60-66.
- 34.Рубінштейн С.Л. Основи загальної психології. К.: 1998. 453 с.
- 35.Рубінштейн С.Л. Розвиток зв'язного мовлення К., 1999. 560с.
- 36.Сазонова С.М. Розвиток мови дошкільнят із загальним недорозвиненням мови К.: Видавничий центр «Академія», 2013. 144 с.
- 37.Семенович А.В. Закономірності становлення сенсомоторного рівня реалізації зв'язного висловлювання у дошкільнят з недорозвиненням мовлення. Дефектологія. 2004. № 5. С.55-60.
- 38.Сидорчук Т.А. Технології розвитку зв'язного мовлення дошкільнят. Методичний посібник для педагогів дошкільних закладів, К.: «Літера», 2014, 59с.

- 39.Смирнова О.Є. Дитяча психологія: Навч. для студ. вищ. навч. закладів. К., 2013, 368с.
- 40.Текучов А.В. Методика вивчення мови у середній школі. К: «Педагогіка», 1986, 462 с.
- 41.Тихєєва Є.І. Розвиток мовлення дітей. К.: «Просвітництво», 2009. 159 с.
- 42.Ткаченко Т.А. Велика книга завдань та вправ на розвиток зв'язного мовлення. К., 2015, 134с.
- 43.Ткаченко Т.А. Логічні вправи для розвитку мовлення. К.: «Літера», 2007, 34с.
- 44.Ткаченко Т.А. Вчимо говорити правильно. К.: 2011, 21с.
- 45.Ушакова О.С. Розвиток мови дошкільнят К., 2011, 240 с.
- 46.Ушакова О.С. Робота з розвитку зв'язного мовлення в дитячому садку (старша та підготовча до школи групи). Дошкільне виховання, 2004. N 11. с.8-12.
- 47.Філічева Т.Б. Діти із загальним недорозвиненням мови: Навчально-методичний посібник для логопедів та вихователів. К., 2009. 80с.
- 48.Філічева Т.Б. Особливості формування мовлення дітей дошкільного віку. К., 2009. 67с.
- 49.Філічева Т.Б. Розвиток мови дошкільника. Методич. посібник з ілюстраціями. К., 2007. 80 с.
- 50.Хрестоматія з теорії та методики розвитку мовлення дітей дошкільного віку. К.: Видавничий центр «Академія», 2011. 560с.
- 51.Шашекіна Г.Р. Логопедична робота з дошкільнятами. К.: «Академія», 2013. 240 с.
- 52.Ельконін Д.Б. Психічний розвиток у дитячих віках. К., 1997. – 416с.
- 53.Якубинський Л. П. Вибрані роботи: Мова та її формування. К., 1986. с. 17-58.